

RADA SPISOVATELŮ

Jiří Pokorný

Květnový *Manifest českých spisovatelů* v roce 1917 změnil orientaci české politiky, která od té doby sledovala již celkem jednoznačně jako hlavní cíl uvolnění všech pout, jež vázala český národ k Rakousku; kromě toho zapůsobil silně i na dosavadní styl politiky – kabinetní jednání a procedury zastupitelské demokracie zastínil působivý apel na veřejné mínění. Národ se přestal zajímat o osvědčené předáky, prokazující svou dovednost v stranických sekretariátech, předpokojích ministrů a na parlamentní tribuně, a popřál sluchu těm, kteří dovedli nejpřesněji a nejpůsobivěji formulovat jeho skrytá přání a tísnivé obavy – spisovatelům.

Vliv, který tehdy spisovatelé získali, se snažili udržet, využít a do jisté míry i organizačně pojistit založením Rady spisovatelů. Duší této iniciativy byl opět hlavní původce manifestu – básník, režisér a šéf činohry Národního divadla Jaroslav Kvapil. Rada přitom vznikla dost mimoděk, proto, aby dodala legitimitu postupu Jaroslava Kvapila a Aloise Jiráska, kteří zaútočili na hlavního představitele české aktivistické, prorakouské politiky, místopředsedu organizace českých poslanců ve vídeňském parlamentu (Českého svazu) a zároveň vedoucího činitele sociálně demokratické strany Bohumíra Šmerala. V červnu 1917 měl totiž Šmeral odjet na mezinárodní konferenci sociálně demokratických stran (kromě něho byli delegováni ještě Antonín Němec a Gustav Habrman). Kvapil se zalekl, aby tam Šmeral příliš nepropagoval své názory, a nepoškodil tak věc národního odboje. Českým poslancům ve Vídni adresoval telegram, žádající, aby se Šmeral před svým odjezdem vzdal své funkce v této instituci a ve Stockholmu

nevystupoval jako mluvčí české politiky a českého národa. Protože hrozilo nebezpečí z prodlení, nemohl shánět podpisy jako pod manifest, a tak tento telegram, poslaný 15. června 1917 jménem „českého spisovatelstva“, podepsal vedle něj jen Alois Jirásek.¹ U mnoha politiků vzbudila tato iniciativa velkou nevoli jako další pokus omezovat jejich pravomoce; zřejmě z duše jim promluvil historik Jaroslav Goll, který ji označil za nepřipustný nátlak na poslance, který musí za svou největší autoritu považovat své svědomí, a to i proti vůli voličů.² Pochopitelně se ostře ozvalo *Právo lidu*, orgán sociálně demokratické strany. Proti telegramu vystoupil i Národní výbor, který měl ztělesňovat nadstranickou morální autoritu české politiky. V prohlášení, publikovaném 16. června 1917, vyslovil *politování pro veřejný útok na poslance, že se zúčastní sociálnědemokratického sjezdu mírového ve Štokholmu. Bylo zjištěno, že tento poslanec před delší už dobou loajálně oznámil, že se hodlá sjezdu štokholmského zúčastnit jako člen sociálnědemokratické strany, nikoliv jako člen Českého svazu (což pravidla Svazu dopouštějí) a že bude tam mít na paměti zájem českého národa. Ostatně se tam odebrali vedle něho ještě jiní poslanci strany sociálnědemokratické* (Ferklová – Dörflöva 1998, s. 83).

Tato slova se velice dotkla Aloise Jirásky, který se touto *nespravedlivou důtkou před národem* cítil velice poškozen a uražen, jak opakoval ve svých dopisech z Hronova.³ Jeho zeť, básník a překladatel Hanuš Jelínek, a Kvapil navštívili Karla Mattuše, předsedu Národního výboru, a vysvětlili mu, *velmi urbánní formou, ale velmi rozhodně* své stanovisko vůči Šmeralovi, který podle nich *zavléká českou politiku na cesty protichůdné citu národnímu*. Další průchod i svému rozhořčení nad tím, že stanovisko Národního výboru vlastně zkresluje znění telegramu, který nežádal, aby Šmeral do Stockholmu nejel, nýbrž pouze, aby tam nejel jako vrcholný představitel českého národa. Mattuš jim prý dával v něčem za pravdu, přiznával ale, že si Šmerala váží jako státníka a že inkriminovaný projev vlastně koncipoval sám. Podle Jelínka vzbuzoval Mattuš dojem, *že je řemeslnými politiky, kteří by rádi z politiky udělali tajné černokněžnické umění, jeho slabosti zneužíváno ke krytí jejich osobních zájmů a cílů. Bude-li se to opakovat, napsal dále Jiráskovi, nezbylo by než proti samozvané chásce řemeslných politikářů vystoupit se vši energií /.../*⁴ Kvapil dal rovněž do deníku *Venkov* výzvu, aby se mu ozvali ti spisovatelé, kteří s uvedeným telegramem nesouhlasí.

1 Dopis J. Kvapila A. Jiráskovi z 14. června 1917, LA PNP, f. A. Jirásek, srov. Ferklová – Dörflöva 1998, s. 117.

2 J. Goll, Auf Befehl, *Union* 9, č. 167, 20. června 1917.

3 Dopis A. Jirásky J. Kvapilovi z 22. června 1917 a 7. července 1917, LA PNP, f. J. Kvapil, fotokopie, originál ve Vojenském historickém ústavu (dále jen VHA).

4 Dopis H. Jelínka Jiráskovi z 20. června 1917, LA PNP, f. A. Jirásek, Ferklová – Dörflöva, s. 82–83.

Ozvali se jen dva, Antonín Macek a Ivan Olbracht,⁵ a oba své výhrady formulovali v podstatě mírně a zdvořile. Naopak mnoho spisovatelů Jiráska a Kvapila podpořilo.

Přesto i sám Jirásek cítil, že po formální stránce nebylo vše v pořádku. Kvapil, Jelínek a další si to také uvědomovali. *Zítří navečer budeme mít schůzi spisovatelů, sděloval Jelínek Jiráskovi, a bude nutno reagovati nějakým projevem na ty události. Myslím, že bude zvolen stálý výbor, který by měl ty věci v evidenci a bděl nad prováděním našich postulátů z původního prohlášení.*⁶ Spisovatelé se na Žofině skutečně sešli, byť ve velmi malém počtu (Kvapil potom ve svých pamětech mluvil o několika náhodně sehnanych literátech, srov. Kvapil 1947, s. 161), a – jak psal Kvapil Jiráskovi – *...jednomyslně prohlásili souhlas s naším projevem (mám vedle toho spoustu písemných osvědčení) a požádali nás, abychom nadále a provždy se souhlasem všeho spisovatelstva jednali všude, kdež to za vhodné uznáme. Bylo pak ustanoveno, aby se pomýšlelo na další akce současně s jinými kulturními pracovníky a hlavně na znovuzřízení svrchované instituce místo dosavadního NV, a přítomní pánové Antal Stašek a Dyk spolu se mnou vyzvání, abychom s Vaším souhlasem, o něž tu především jde, utvořili jakousi spisovatelskou radu, jež by v té věci jednou provždy měla placet spisovatelstva.*⁷ Kvapil se dohodl s Dykem, že pozvou ještě Thomayera a Machara, uvažovalo se i o Sovovi, ač byl již hodně nemocen.

Nejvýznamnější postavou v Radě spisovatelů měl být Jirásek, a Kvapil ho v dopise, v němž referoval o žofinské schůzce, také žádal, aby vyslovil souhlas. V závěru dopisu ještě načrtl charakter a úkol Rady: *Nejde arci o nějaký spolek, ani oficiální výbor, jde jen o důvěryhodný sbor spisovatelů, kteří by se poradili a popřípadě i s jinými porokovali, kdykoli veřejná potřeba zavolá. Přitom arci musíme se snažiti, aby správa národních věcí nezůstala nadále v rukou několika samozvaných politických lidí, jimž už i mandáty vypršely, – zkrátka, musíme se ujmouti věcí, jež nám náleží nejen právem, nýbrž i tou povinností, vzniklou z našeho projevu a ze svrchovanosti souhlasu, jak se nám odevšad ozval. Mnohem jednoznačněji a konkrétněji vystihl o něco později úkoly a záměry Rady Viktor Dyk, který v ní viděl především nástroj nekompromisní, radikální státoprávní politiky. Pokládáme za nesrovnatelné s duchem onoho projevu (tj. Manifestu českých spisovatelů – J. P.), vysvětloval Dyk na stránkách České demokracie, zadání kteréhokoli z práv českého národa na státní samostatnost. Chceme*

5 Dopis A. Macka J. Kvapilovi z 17. června 1917, VHA, f. Rada spisovatelů (dále jen RS), k. 2; dopis I. Olbrachta A. Jiráskovi z 18. června 1917, LA PNP, f. A. Jirásek, viz. Ferklová – Dörflövá 1998, s. 154–155.

6 Dopis H. Jelínka A. Jiráskovi z 24. června 1917, LA PNP, f. A. Jirásek, Ferklová – Dörflövá 1998, s. 86–87.

7 Dopis J. Kvapila A. Jiráskovi z 30. června 1917, LA PNP, f. A. Jirásek, Ferklová – Dörflövá, s. 125–126.

tuto samostatnost v hranicích zeměpisně a hospodářsky daných. Nemůžeme přistoupit na formulí národnostního ohraničení, poněvadž by znamenalo přijmouti, co namnoze uměle vybudováno a hospodářsky by značilo zříditi stát života neschopným.⁸

Jirásek členství v Radě (a jakési předsednictví) přijal s potěšením a souhlasil i s tím, aby přizvali Sovu. Vzápětí ale přiznal: *Teď o prázdninách ničím Vám neprospěju, jsa vzdálen.*⁹ Z Hronova činnost Rady Jirásek skutečně ovlivňovat nemohl. O to aktivnější byl Kvapil, považovaný i přáteli za člověka nesporně schopného a čestného, zároveň však poněkud zbrklého (také režijní pokyny prý uděloval takřka v poklusu – srov. Deyl, 1971). Kvapil souhlasil např. s tím, že Rada vyzve k podpoře Národní jednoty severočeské, bojující o udržení a rozšíření českého živlu v severočeském pohraničí.¹⁰ Jirásek prohlášení podepsal stejně jako jiní členové Rady, uvědomoval si však velmi silně, že takové prohlášení v prospěch jen jedné z organizací, zabývajících se touto činností, poškodí ostatní – např. Národní jednotu pošumavskou. Za rok, v polovině října 1918, se Jiráskovi zase zdálo, že Kvapilův návrh vrátit rakouské řády přišel příliš pozdě, že je v tak velké době příliš malý. *Bude to vypadat, že jsme si dříve netroufli a teprve teď jsme dostali kuráž*, psal Kvapilovi skutečně rozladěn: *Opět jste mne postavili před hotovou věc.*¹¹ Jirásek dovedl prostě některé věci odhadnout lépe. Jednu chvíli chtěl z Rady dokonce vystoupit.¹²

Výrazně se angažoval i Dyk, přesvědčený stejně jako jeho přátelé z okruhu týdeníku *Národ*, že přichází čas ke koncentraci české politiky, dosud roztržštěné podle dílčích, stranických zájmů. K vytvoření jedné velké, demokratické, pokrokové strany měla přispět i autorita Rady spisovatelů. Porada o koordinaci postupu českých politických stran a vytvoření strany nové se konaly 20. srpna 1917 v Luhačovicích (srov. Tobolka, 1937, s. 267–274, Urban, 1982, s. 616–617). Radu tam reprezentoval právě Dyk.¹³ Ačkoli zástupci mladočechů,

8 V. Dyk: Rada spisovatelů, *Česká demokracie* 28. 9. 1917, č. 22.

9 Dopis A. Jiráska J. Kvapilovi z 7. července 1917, LA PNP, f. J. Kvapil, fotokopie, originál VHA.

10 Dopis A. Jiráska H. Jelínkovi z 13. října 1917, LA PNP, f. H. Jelínek, Ferklová – Dörflová 1998, s. 109–110; dopisy A. Jiráska J. Kvapilovi z 9. září a 18. srpna, LA PNP, f. J. Kvapil, Ferklová – Dörflová 1998, s. 137 a 142; dopisy J. Kvapila A. Jiráskovi z 11. a 20. srpna 1917, LA PNP, f. A. Jirásek, Ferklová – Dörflová, s. 141–144. Text prohlášení O český sever, *Venkov* 18. srpna 1917, č. 187, Ferklová – Dörflová 1998, s. 232–233. Do určité míry se dá ovšem říci, že Kvapil podlehl nátlaku Národní jednoty severočeské.

11 Dopisy A. Jiráska J. Kvapilovi 12. a 14. října 1918, LA PNP, f. J. Kvapila.

12 Dopis A. Jiráska H. Jelínkovi z 13. října 1917, LA PNP, f. H. Jelínka, Ferklová – Dörflová 1998, s. 109–110.

13 Srov. V. Dyk: *Vzpomínky a komentáře 1893–1918*, Praha 1927, kniha druhá, s. 275–280, 286–294. Tobolka (1937, s. 269), posouvá debatu o názvu strany k jednáním v Turnově o deset dní později. Ferklová – Dörflová (1998, s. 146, pozn. 4), uvádějí, že v Luhačovicích byl Kvapil.

národních sociálů, státoprávních pokrokářů, realistů a moravské lidové strany se v mnohém shodli, skončilo setkání bez konkrétních výsledků. Od úmyslu založit společnou stranu se odklonili národní sociálové a někteří realisté, kteří zakrátko začali vydávat týdeník *Česká stráž*, neboť si přáli, aby se nová strana deklarovala od počátku už svým názvem jako socialistická. Jak vzpomíná Dyk, mnohým účastníkům luhačovické schůzky připadalo zbytečné se přit o jedno slůvko – on sám měl ale pocit, že na tom jednou může velice záležet, – a tomuto požadavku se vehementně opřel. Později, na další schůzce v Turnově, podpořil jeho stanovisko i sám Karel Kramář – nová strana bude prosazovat sociální reformy, nikoli však socialismus.

S těmito koncentračními snahami souvisí i vánoční provolání Rady spisovatelů, které koncipovali Dyk a Kvapil. Obtížná situace, v níž se národ ocitl, praví se v tomto provolání, *volá po skutečně odpovědném a jednotném vedení českých věcí*. Autoritou nemůže být však žádná z předválečných stran, vůbec návrat k předválečným poměrům by byl naprosto zhoubný. *Soustředění národní není možno jako reorganisace stran včerejška, je k němu třeba vyznačiti základnu novou. Program této strany byl by programem nás všech: demokratický a sebevědomý národ v demokratickém a silném státu československém*. V politice nastala mnohá zlepšení, ale to nestačí. *Stranický život stran starých utuchá, nového života není a konec by mohl znamenati buď naprostou desorganisaci anebo návrat ke stranám, jejichž nadbytek a konkurenční boj brzdil náš zdravý vývoj, stavěl do pozadí schopné pracovníky a zástupci lidu činil mnohdy neschopné. Varujeme před obojí možností. Jednotici vřelá nálada letošního jara a léta nesmí ustoupiti podzimní mlze a zimnímu chladu*. A nakonec jeden záluďný argument: ti, co nechtějí napadat myšlenku národní samostatnosti přímo, zpochybňují demokratičnost a sociální spravedlnost budoucího státu. Tak tomu ale nebude: *český ideál je demokratickým, pokrokovým, sociálním ideálem. /.../ Ne tedy bojovná třídní strana, končí se provolání, nýbrž strana národní, strana harmonického sociálního vývoje, strana demokratická a pokroková buď darem, který dáme lidu svému jako dar vánoční*.¹⁴ Zanedlouho se přání spisovatelů více méně splnila a z mladočechů, státoprávních pokrokářů a většiny realistů se po dalších jednáních zformovala na počátku roku 1918 skutečně nová strana – Česká státoprávní demokracie, posílená později i moravskou stranou lidovou.

Velkou autoritu, již se Rada po svém založení těšila, začaly na podzim 1917 nahlodávat pochyby a útoky. Tvrdě odmítavá stanoviska *Práva lidu* nemožou překvapit, ale i F. V. Krejčí, který podepsal kvěťnový manifest a zastával naproti svým druhům v redakci *Práva lidu* stanoviska vlastně totožná s názory spisovatelů, prohlásil, že ji považuje za orgán nereprezentující hlavní směry

českého myšlení, a podezíral ji ze zaujatosti vůči sociální demokracii. Za samozvaneckou ji označil Arnošt Procházka v *Moderní revui*, F. X. Šalda odsoudil nereprezentativní formu jejího ustavení. Filozof František Krejčí zpochybňoval spojení tohoto podle něj stavovského sdružení s manifestem, myslitelným jen v konkrétní historické situaci: *Právo existence rady spisovatelů a právo účastniti se veřejně politického života je nesporné, jako by mohly vzniknouti rada učitelů, profesorů, obchodníků, řemeslníků atd. s nárokem chtíti býti slyšen v konventu činitelů určujících politiku národa. Avšak nic více. S oním projevem spisovatelstva, který v pravé chvíli pravým slovem vyjádřil cítění národa vzpamatovávího se z dočasné ztrnulosti, nemá Rada spisovatelů co činiti. Rada spisovatelů nejsou ti, co promluvíli tenkrát, třeba že snad intelektuální původce tohoto projevu zase byl v ní. To, co dodalo významu projevu spisovatelů, nedá se stabilisovati a učiniti provozovacím fondem sdružení mužů sebe slovnějších. Spontánnost, neosobnost jsou charakteristické pro výraz duše lidu, ale nesnášejí se s principem úmyslného sdružení politického* (Dyk, Lumír 1917).

To všechno byly závažné námitky, vyšlé nakonec přímo z řad české intelektuální elity. Proti paušálním odsudkům se spisovatelé mohli vždy odvolávat na roli, kterou je spisovatelům přisouzeno v českých dějinách již od obrození hrát, na svůj manifest a ohlas, jaký vzbudil, na to, že nikdo jiný neměl tu odvahu:

Je pravda: samovolně vzali
jsme pušky a šli na stráž v tmu;
nám bílé hvězdy jenom plály
v nebeském temném bezednu.
Pár mozků zatím u ohniska
– jak už je v Čechách milý zvyk –
vzalo si vyšší stanoviska
a pustilo se do kritik:
Proč vyšli jsme? Proč my že právě?
Proč nebyl vzat též U a X?
Proč nešel dotaz od hlav k hlavě?
A takových proč na tisíc.
Čert vás vem! Kdo vám jednou poví
jak pěkné místo máme tu?
Že přijde-li zas útok nový,
zasáhne předem vedettu?¹⁵

15 M., Rada spisovatelů, *Česká demokracie* 22. 10. 1917, č. 29. Autorem podle mne nemohl být nikdo jiný než J. S. Machar.

Námitkám vůči nedemokratičnosti instituce se však dal ulomit hrot jen novými volbami. Proto Rada pozvala signatáře manifestu na schůzi, která se měla konat v neděli 18. listopadu 1917 ve zkušebně Národního divadla. Na ní se mělo rozhodnout, *má-li se trvale ustaviti rada českého spisovatelstva, o jejíž účelnosti se poslední dobou hojně psalo a uvažovalo. Několik nás, kdož jsme dali podnět ke květnovému prohlášení, ujalo se sic o své újmě a dočasně této funkce, ale jsme si vědomi, že naše spisovatelská rada musí vzejíti ze souhlasu Vás všech, má-li se státi sborem za Vás všechny odpovídajícím.*¹⁶ Kdo by se nemohl dostavit, měl poslat své návrhy a stanoviska písemně.

Z písemných reakcí těch, kteří se z účasti omluvili, můžeme poznat, co si nemalá část spisovatelů myslela. Většina schvalovala Radu v současném složení, dr. Alois Horák, advokát v Napajedlech, dokonce poznamenal, že schůzi považuje proto za zbytečnou.¹⁷ Často se v dopisech objevovaly návrhy na zvětšení její reprezentativnosti – rozšířením o zástupce Moravy a Slezska (advokát dr. Ferdinand Dostál navrhoval Aloise Mrštíka, Josef Kovanda dával na vybranou mezi Otokarem Březinou, Petrem Bezručem, Jiřím Mahenem a Rudolfem Těsnohlídkem) nebo Slovenska (což dával k úvaze Karel Kálal).¹⁸ Rada se měla rozšířit také o novináře – např. F. V. Krejčího nebo Jana Herbena, jak doporučoval František Flos.¹⁹ Objevila se doporučení, aby Rada přibrala i spisovatele, kteří by obohatili její názorové spektrum – tak byl asi míněn návrh na kooptování F. V. Krejčího, svým způsobem by sem mohlo spadat i přání začlenit do Rady dvě spisovatelky – Elišku Krásnohorskou a Gabrielu Preissovou.²⁰ Jinak se ovšem objevovala jména odpovídající dosavadnímu složení po stránce ideové orientace i generačního složení: Otokar Fischer, Antonín Sova, F. X. Svoboda, Růžena Svobodová, F. X. Šalda, profesor František Mareš.²¹ Doporučení Adolfa Heyduka či Josefa Holečka svědčilo o tom, že členství v Radě bylo chápáno rovněž jako pocta a uznání zásluh.²²

Jakou představu o činnosti a úkolech Rady mohli spisovatelé mít, ukazuje např. list Františka Flose, který si přál, aby působila jako „bdělá stráž“. Gustav Jaroš (Gamma) ji považoval za kategorickou nutnost, jejíž zrušení by otřáslo důvěrou národa. Nejzávažnější úkoly jí uložil docent Vojtěch Rosický, který naléhal, aby určila, o co má národ usilovat a jak si má ten český stát vlastně

16 Pozvánka na schůzi českých spisovatelů uložena v LA PNP, f. K.V. Rais, Ferklová – Dörflová, 1998, s. 233.

17 Dopis dr. A. Horáka J. Kvapilovi z 13. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

18 Dopisy F. Dostála, b. d., J. Kovandy z 12. listopadu 1917, K. Kálala z 13. listopadu adresované J. Kvapilovi, VHA, f. RS, k. 2.

19 Dopis F. Flose J. Kvapilovi z 14. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

20 Dopis A. Schulze J. Kvapilovi z 12. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

21 Dopis G. Jaroše J. Kvapilovi z 12. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

22 Dopis A. Schulze z 12. listopadu 1917; dopis Gustava Jaroše z 12. listopadu 1917; dopis E. Chalupného J. Kvapilovi, b. d., VHA, f. RS, k. 2.

představovat. Budoucnost se nás jednou zeptá, co vlastně chcete, pokračoval – a odpověď na tak závažnou otázku nelze svěřit stále improvizujícím poslancům. Rosický vlastně přikl Radě funkci ústřední národní autority a dosadil ji na místo, dosud vyhrazené Národnímu výboru.²³ Za intelektuální vůdce, za „hlavu“ národa označil spisovatele Jan z Wojkovic, který si navíc velmi dobře uvědomoval, že jejich hlavním kladem je schopnost přesně, v jasných symbolech formulovat instinktivní citění a snažení národa.

Zřetelný nesouhlas s existencí Rady vyjádřil pouze sociolog a advokát Emanuel Chalupný: ze spisovatelů není možné vytvářet jednotnou organizaci, patří přece do různých politických a podobných seskupení – mohou se účastnit jen činnosti národních, mimo denní politiku stojících institucí, zejména Národního výboru. Tam by podle Chalupného patřili Holeček a Kvapil.²⁴ Nemalá skupina spisovatelů si činnost Rady představovala výrazně jinak, než její zakladatelé. Žádali, aby představovala v podstatě stavovskou organizaci, jinak řečeno (zde konkrétně slovy Antonína Klášterského), aby se starala o vyřešení „otázky honorářové“.²⁵ Nejpropracovanější návrh poskytl básník a sociálnědemokratický redaktor Antonín Macek. Rada se podle jeho názoru měla ujmout honorářů a prosadit, aby nakladatelé postupovali při jejich stanovování individuálně a brali v úvahu nadání, potřeby a povahu autora i jeho díla. Mohla by poskytovat potřebná doporučení, dobrozdání a záruky. S nakladateli by měli ostatně jednat autoři způsobem, obvyklým při mzdových sporech dělníků s podnikateli. V tomto směru by Macek mohl dobře poradit. Rada spisovatelů by měla také zařídit Nobelovu cenu pro nějakého českého spisovatele – stačilo by se jen domluvit, koho budeme prosazovat, sepsat o něm důkladnou studii v němčině (kdyby se nenašel někdo lepší, Macek by se toho ujal) a pak zahájit energickou kampaň ve Švédsku. Za současné situace by to nemělo být zas tak těžké...²⁶

Schůzka spisovatelů skončila nakonec tak, jak se očekávalo. Šestice mužů byla potvrzena v dosavadním postavení; připomenutí, aby příliš velkým počtem prohlášení nezeslabili svou autoritu, se mohlo chápat jako varování i jako potvrzení dosavadního postupu.²⁷ Rada se ovšem stala takovou institucí, která se musela účastnit dalších akcí – už jen proto, aby se nezdálo, že chce tříštit jednotu. Jirásek např. informoval v únoru 1918 Kvapila, že Slavnostní výbor pro jubileum Národního divadla vyzval Radu spisovatelů, aby do něj vyslala svého zástupce. Když je Kvapil jednatelem tohoto výboru, nemohl by zastupovat i Radu spisovatelů?

23 Dopis V. Rosického J. Kvapilovi z 23. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

24 Dopis E. Chalupného J. Kvapilovi z 10. září 1917.

25 Dopis A. Klášterského J. Kvapilovi z 9. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

26 Dopis A. Macka J. Kvapilovi z 22. listopadu 1917, VHA, f. RS, k. 2.

27 Rada spisovatelská, *Právo lidu* 20. 11. 1917, č. 319, nepodepsáno.

V dalším dopise Jirásek odmítal zastupovat Radu sám, přestože si to Kvapil přál, neboť byl už delegován Akademií. Dopis končí charakteristickou výzvou: *...dopište Macharovi. Jezdit by do schůzí nemohl, ale to by snad nevadilo.*²⁸

V průběhu osudového roku 1918 se význam Rady spisovatelů spíše snižoval. Spisovatelé – i členové Rady jako Jirásek, Kvapil, Machar, Dyk – se zapojovali do politického dění, spíše však jako jednotlivé osobnosti. Rozhodující institucí s celonárodní autoritou a působností se stal reorganizovaný Národní výbor, v němž se např. Machar poměrně dost angažoval. Po převratu určovalo dění přirozeně Národní shromáždění. Politici se ujali svých pravomocí. Rada spisovatelů se dostala na vedlejší kolej – nad jejím politickým působením již spíše převážil její zájem o stavovské záležitosti a otázky morálky. Tím veřejnost už tolik oslovit nemohla. Zůstala tak malou skupinou, nereprezentující ani hospodářskou ani politickou moc. Zřejmě i její velký mediální potenciál nebyl dostatečně využit; členové Rady byli zaujati jinou činností a působení v Radě nechápali jistě jako svou prioritu. Zejména to bylo vidět na Jiráskovi, který přenechával iniciativu zcela Kvapilovi.

Ještě 5. října 1919 uspořádala Rada spisovatelů velkou schůzi, na níž se spisovatelé měli poradit o současné situaci. Kvapil, který své kolegy uvítal, připomněl rozdíl mezi dřívějšími nadějemi a dnešní všeobecnou nespokojeností. Tehdejší naděje byly oprávněné a uskutečnily se. Proti zklamání a malomyslnosti je proto třeba vystoupit. Nakonec vyzval přítomné, aby jen planě nekritizovali, ale hledali, co mají spisovatelé dělat, jak vhodně zasáhnout do života národa. Stýskání na poměry však přesto vyplnilo velkou část porady. Na druhé straně pranýřoval Vlastimil Kybal národní neřest – hyperkriticismus, vedoucí k mravní anarchii a nesnesitelnému škarohlídství. Naši američtí krajané s údivem konstatovali, pokračoval, že v Čechách se jen brečí. Naše jednání musí být – stejně jako v době husitské – prochnuto optimismem. Konkrétní návrhy podal např. Emil Svoboda, který požadoval, aby na neutrální půdě vzniklo mocné ústředí, z něhož by se spisovatelé mohli obrátit na veřejnost s žádostí o podporu jejich snah zlepšit vztahy mezi politickými stranami. Jaroslav Motyčka se v této souvislosti zmínil o Republikánské lize a jeho návrh, aby spisovatelstvo do ní vstoupilo, podpořil Prokop Vavřínek, který jinak požadoval, aby *spisovatelé, výkvět národa, šli mezi lid, seskupili se v ústředí a činností očištnou zabránili rozvratu mravnímu*. K. M. Čapek-Chod protestoval – takové středisko už existuje, je to Rada spisovatelů, která potřebuje jen reorganizaci, zapojení Slováků a energičtější činnost. I František Sokol-Tůma požadoval, aby se Rada spisovatelů

přeměnila v *korektiv jednání veřejnosti i vlády*.²⁹

Kvapil proto navrhoval, aby Radu tvořili František Drtina, Viktor Dyk, Zdeňka Hásková, Jan Herben, P. O. Hviezdoslav, Janko Jesenský, Jan Kapras, Ivan Krasko, F. V. Krejčí, Vlastimil Kybal, Jaroslav Kvapil, J. S. Machar, Růžena Majerová, Martin Rázus, Antal Stašek, F. X. Šalda, Vavro Šrobár. Sepsal i návrh poselství československých spisovatelů československému národu. *Pozdravujeme Tě o prvním výročí Tvé mladé svobody, drahý lide československý*, oslovil Kvapil národ a odvolal se na svorný souhlas, jímž národ uznal právo spisovatelů mluvit za něj, a vyjádřil naději, že nyní poslechne hlas spisovatelstva se stejnou důvěrou. Současná doba je plná stranických svárů, které působí sklíčenost, rozmrzelost, strach z budoucnosti. Spisovatelé nechtějí lidu lichotit, domnívají se však, že stačí připomenout slavné dějiny, kdy národ prokázal dostatek odvahy, mravního úsilí i nepoddajnosti. Teď se vláda navrátila do rukou lidu, který musí přijmout zodpovědnost za své činy. Spisovatelé však nechtějí přicházet s výčitkami: *Chtěli bychom Tě jen lásce, veliké a vzájemné lásce naučiti*. Takové proklamace mohly ovšem jen stěžovat někomu zajímat.³⁰

Rada ještě existovala dále, sotva se ale dá říci, že opravdu fungovala. Splnila se tak vlastně slova Viktora Dyky, který již v září 1917 napsal: *Jakmile bude dosaženo uskutečnění tužeb národa českého, ideálů českých, ustoupíme milerádi do pozadí a s opravdovou radostí uvítáme svou zbytečnost*.³¹ Toto předsevzetí se naplnilo, i když ne zcela tak, jak si spisovatelé původně představovali.

PRAMENY A LITERATURA

LITERÁRNÍ ARCHIV PNP

fond (v odkazech f.) Hanuše Jelínka, Aloise Jiráska, Jaroslava Kvapila, J. S. Machara, K. V. Raise

ARCHIV Vojenského historického ústavu (v odkazech VHA)

fond „Rada spisovatelů“ (v odkazech RS)

DEYL, Rudolf

1971 *O čem vím já*. Vzpomínky na život a dílo Jaroslava Kvapila v českém divadle (Praha: Melantrich)

29 Protokol o valné schůzi českého spisovatelstva, konané 5. října 1919 o 10 hod. dopolední v Praze ve zkušebním sále Národního divadla na Žofině, VHA, f. RS, k. I.

30 Dopis J. Kvapila J. S. Macharovi z 24. října 1919, LA PNP, f. J. S. Machar.

31 V. Dyk, Rada spisovatelů, *Česká demokracie* 28. 9. 1917.

DYK, Viktor

1917 „Rada spisovatelů“, *Česká demokracie* 28. 9. 1917

„Literární kapitoly“, *Lumír* 45, 1917, s. 463

„Nové literární kapitoly“, *Lumír* 45, 1917, s. 507–508

1927 *Vzpomínky a komentáře* 1893–1918, kniha II (Praha: L. Kuncíř)

FERKLOVÁ, Renata – DÖRFLOVÁ, Yvetta

1998 „Činnost českých spisovatelů a česká politika v roce 1917“, *Literární archiv* 30, 1998, s. 69–238

GOLL, Jaroslav

1917 „Auf Befehl“, *Union* 9, č. 167, 20. 6. 1917

HEIDLER, Jan

1921 *1917. Projevy českých spisovatelů* (Praha: Vesmír)

LEXIKON...

2000 *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, zvl. III/2, M–Ř, heslo „Projev českých spisovatelů“, autor Zdeněk Pešat (šifra zp), s. 1108–1111 (Praha: Academia)

KVAPIL, Jaroslav

1924 *1917. Projev českých spisovatelů r. 1917* (Praha: Památník odboje)

1947 *O čem vím. Sto kapitol o lidech a dějích z mého života*, díl II. (Praha: Dr. V. Tomsa)

KUČERA, Martin

1989 „Přehled manifestů české tvůrčí inteligence z jara 1917“, *Sborník k dějinám 19. a 20. století*, 11, 1989, s. 249–301

M. [asi J. S. Machar]

1917 Rada spisovatelů, *Česká demokracie* č. 29, 22. 10. 1917

STLOUKAL, Karel

1947 *Před třiceti lety* (Praha: Vilímek)

TOBOLKA, Zdeněk

1937 *Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby*, díl IV: 1914–1918 (Praha: Čs. kompas)

URBAN, Otto

1982 *Česká společnost 1848–1918* (Praha: Svoboda)